

บทที่ 3

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปัญญาอ่อนก่อนวัยเรียน

จากที่ได้กล่าวถึงความสามารถทางการศึกษาของเด็กปัญญาอ่อนแล้วว่าเมื่อเข้าเรียนอายุประมาณ 6 ปี เขายังไม่พร้อมที่จะเรียนเกี่ยวกับการอ่าน การเขียน การสะกดตัวและคณิตศาสตร์ เว้นแต่เขาจะมีความสามารถพิเศษเท่านั้น โดยปกติเขาจะเริ่มมีทักษะต่าง ๆ ได้เมื่ออายุประมาณ 8 ปี หรือใกล้เคียง แต่สำหรับเด็กบางคนอาจจะล่าช้าไปกว่านั้น อาจจะมีอายุประมาณ 11 ปี การเรียนชั้นนี้หมายถึงอายุสมองไม่ใช่อายุจริง ดังนั้นการเตรียมความพร้อมให้เด็กปัญญาอ่อนเรียน นับเป็นความสำคัญอย่างมากที่จะช่วยให้เขามีความพร้อมในการเรียนร่วมกับเด็กปกติหรือในระดับการศึกษาภาคบังคับ การจัดการศึกษาอาจมีหลายรูปแบบ เช่น ศูนย์เด็ก ชั้นเตรียมความพร้อม การอนุบาลศึกษา การศึกษาปฐมวัย ต่อไปจะกล่าวถึงศูนย์เด็กและกิจกรรมการเรียนการสอน และการเลือกเครื่องเล่นที่เหมาะสมดังนี้

การจัดศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน

การจัดศูนย์เด็กนั้นโดยทั่ว ๆ ไป มักจะมีการร้องขอที่จะให้เด็กปัญญาอ่อนได้เข้ามาเรียนอยู่ด้วย เท่าที่ผ่านมามักจะได้รับการตอบสนองด้วยดี มีการยอมรับให้เข้าเล่นกับเด็กปกติได้ ผู้ดูแลศูนย์หรือครูที่รับผิดชอบมักจะรู้สึกว่า เด็กเหล่านี้ได้รับประโยชน์อย่างมากในการที่ได้เล่นรวมกันและได้รับการยอมรับจากผู้อื่นว่าเป็นสมาชิกคนหนึ่งในกลุ่มนั้น

เด็กปัญญาอ่อนเรียนได้นี้มีธรรมชาติของความเป็นเด็กเช่นเดียวกับเด็กอื่นทั่ว ๆ ไป จะต่างกันก็เพียงพัฒนาการหรือความบกพร่องทางสติปัญญาที่ทำให้เขาไม่เท่าเทียมเด็กปกติ ดังนั้นบางครั้งอาจต้องมีการช่วยเหลือเป็นพิเศษเพื่อให้เขาร่วมเล่นกับเพื่อน ๆ ได้ เช่นการนำเด็กเข้าไปร่วมเล่นกับเพื่อน ๆ การจับมือเด็กให้ทำ การพูดและให้เด็กพูดตาม การที่จะจัดเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้เข้ามาอยู่ในศูนย์นี้ ไม่ควรจะนำมาอยู่รวมกันหลาย ๆ คน ในแต่ละกลุ่มอาจจะมีเพียงสองคนต่อเด็กปกติหนึ่งกลุ่ม

ก่อนที่จะรับเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้เข้ามาอยู่ในกลุ่มนั้น ผู้ดำเนินการศูนย์หรือคณะครูผู้ดูแลเด็กจะต้องมีการพูดคุยกันก่อน เพื่อหากกลุ่มที่เหมาะสมกับความต้องการ

เพื่อให้เด็กปัญญาอ่อนเรียนได้สามารถเข้าร่วมกลุ่มได้อย่างมีความสุข ผู้จัดกลุ่มเด็กควรจะต้องคำนึงว่า ห้องที่จะจัดให้นั้นมีเสียงดังมากไปหรือไม่ คำนึงกับความปลอดภัย อุปกรณ์และเครื่องเล่นต่าง ๆ เพียงพอหรือไม่ ผู้ที่จัดกลุ่มต้องคำนึงถึงผู้ปกครองของเด็กปกติในกลุ่มนั้นด้วยว่ามีความรู้สึกอย่างไร บางคนอาจจะรู้สึกกลัวหรืออับอายที่ลูกหลานของตนอยู่ร่วมกับเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ ดังนั้นควรจะมีการพูดจาทำความตกลงกันให้เข้าใจเสียก่อน

ถ้ามีเด็กปกติตามครูเกี่ยวกับเพื่อนที่มีความผิดปกตินั้นไม่น่าจะเป็นปัญหาใหญ่ เพราะครูหรือผู้ดูแลสามารถจะอธิบาย และบอกความจริงแก่เด็กปกติอื่นได้รับทราบเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดี เด็กปกติก็จะพอใจในคำตอบและคำอธิบาย ในที่สุดก็สามารถยอมรับเพื่อนปัญญาอ่อนเรียนได้ ให้อยู่ด้วยในสังคมอย่างไม่มีปัญหา

เมื่อมีการยอมรับแล้วครูหรือผู้ดูแลควรจะปฏิบัติต่อเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ เช่นเดียวกับเด็กคนอื่น ๆ ให้มากที่สุด แม่หรือผู้ปกครองอาจจะต้องอยู่กับเด็กก่อนในระยะแรก จนกระทั่งเขารู้จักและเข้าร่วมกับกลุ่มเพื่อนได้ บางคนอาจจะใช้เวลาานสักหน่อยเพราะเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้มักจะไม่ค่อยชอบเข้าสังคม เมื่อเข้ากลุ่มได้ก็ต้องให้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มเช่นเดียวกันกับเด็กปกติ ถึงแม้ว่าการปฏิบัติตามระเบียบนั้นจะใช้เวลามากกว่าเด็กปกติก็ตาม

พ่อแม่ของเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ มักจะพยายามช่วยเหลือลูกของตนเองแทบทุกอย่าง ทำทุกอย่างให้เพราะคิดว่าลูกทำไม่ได้ ความสงสารและทำทุกอย่างให้แก่ลูกนั้นจะทำให้ลูกของตนเองทำอะไรไม่เป็น และตัวเด็กเองก็อาจจะนึกว่าตนเองทำอะไรไม่ได้ เพราะไม่เคยได้รับการฝึกให้ทำด้วยตนเอง ถ้าเป็นเช่นนี้การที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นก็จะลำบาก ในระยะแรกของการเข้ากลุ่มเด็กจะประสบกับความยุ่งยาก ครูหรือผู้ดูแลต้องใช้ความพยายามและอดทนสักระยะหนึ่งที่จะฝึกให้เด็กทำอะไรได้คล้ายกับเพื่อน ๆ พ่อแม่จะได้ทราบว่าลูกของตนเองสามารถช่วยตัวเองได้ และสามารถพัฒนาต่าง ๆ ได้อีกมาก แต่พ่อแม่ต้องไม่เปรียบเทียบพัฒนาการต่าง ๆ เหล่านี้กับเด็กปกติ ต้องมีการยอมรับว่าลูกของตนเองนั้นมีพัฒนาการที่ช้ากว่าเด็กอื่น ต้องใช้ความอดทนและให้การช่วยเหลืออย่างถูกต้อง

รูปแบบของศูนย์ สำหรับเด็กนั้นมีหลายรูปแบบดังที่ มันทนา เกศวิศาล (2535 : 25 – 27) แบ่งไว้ดังนี้

1. ศูนย์เด็ก
2. ศูนย์เด็กเฉพาะตัว
3. โรงเรียนอนุบาลและชั้นเรียนอนุบาล
4. สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน

5. ศูนย์เลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียน
6. พี่เลี้ยงเด็ก
7. สโมสรแม่และเด็ก
8. ศูนย์เด็กในที่ทำงาน

1. ศูนย์เด็ก เป็นสถาบันที่มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งเป็นเรื่องของความร่วมมือของพ่อแม่ เป็นการจัดอย่างประหยัด โดยใช้แรงงานของพ่อแม่แทนการจ้าง ซึ่งเป็นที่ตระหนักว่าศูนย์เด็กจะช่วยทำให้พ่อแม่มีความเชื่อมั่นในบทบาทของตนเอง และเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนในท้องถิ่นของตน ศูนย์ในลักษณะนี้จะสนับสนุนกลุ่มพ่อแม่ให้มีความเข้าใจ และสามารถตอบสนองความต้องการของเด็กได้ ทั้งจุดมุ่งหมายตลอดจนทรัพยากรของชุมชนนั้น ๆ ในการพัฒนาเด็กของตนอย่างเต็มที่

2. ศูนย์เด็กเฉพาะกิจ เป็นศูนย์เด็กรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของพ่อแม่ที่มีบุตรพิการ มีการดำเนินงานเหมือนกับศูนย์เด็กปกติ มีอุปกรณ์สนองความต้องการเฉพาะของเด็กพิการและเด็กปกติที่เข้ามาใช้บริการ เนื่องจากเด็กพิการเหล่านี้ต้องการการดูแลเป็นพิเศษ ดังนั้นอัตราส่วนของผู้ดูแลจะสูงกว่าเด็กปกติ บางทีพ่อแม่ก็พอใจที่จะอยู่ในห้องทำงานกับผู้ช่วยคนอื่น

3. โรงเรียนอนุบาลและชั้นเรียนอนุบาล โรงเรียนรูปแบบนี้ดำเนินการโดยการศึกษาท้องถิ่นหรือเอกชน เป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาโดยทั่วไป ผู้ดำเนินการเป็นผู้ที่มีความรู้ทางการศึกษาสำหรับเด็กหรือผ่านการอบรมมา สถานศึกษาเหล่านี้มีวันหยุด และมีเวลาทำงานเหมือนกับโรงเรียนทั่วไป

4. สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน รูปแบบนี้ก็ยังมีความต้องการอยู่อย่างมาก สถานรับเลี้ยงเด็กนี้สามารถรับเลี้ยงเด็กตั้งแต่แรกเกิดได้ 2 – 3 สัปดาห์ แต่ส่วนมากเด็กที่มาใช้บริการจะอยู่ในช่วง 2 – 5 ปี เนื่องจากพ่อแม่ต้องไปทำงานทั้งคู่จึงไม่มีเวลาที่จะดูแลลูกของตนเองได้ เด็กบางคนเป็นเด็กที่ขาดพ่อหรือขาดแม่ ซึ่งพ่อหรือแม่จำเป็นที่จะต้องไปทำงานและไม่สามารถที่จะดูแลลูกของตน สถานรับเลี้ยงเด็กกลางวันจะบริการเป็นช่วงเวลายาว อาจตั้งแต่ 8.00 ถึง 18.00 น.

5. ศูนย์เลี้ยงเด็กก่อนวัยเรียนเป็นสถานที่รับเลี้ยงเด็กวัยก่อนเรียนแบบใหม่ ลักษณะคล้าย ๆ กับสถานรับเลี้ยงเด็กกลางวัน และโรงเรียนอนุบาล ผู้ดำเนินมีคุณสมบัติทางด้านการศึกษาสำหรับเด็กเล็ก ศูนย์ในลักษณะนี้ค่อนข้างจะมีค่าใช้จ่ายสูงและเป็นการลงทุนที่ค่อนข้างสูงด้วย

6. พี่เลี้ยงเด็ก เป็นรูปแบบของการดูแลเด็กที่เป็นบุตรหลานของผู้อื่นและผู้ดูแลได้รับค่าจ้างเป็นการตอบแทน เด็กที่จ้างเลี้ยงอาจจะอายุตั้งแต่แรกเกิดหรือโตกว่า แต่บางทีก็จ้างดูแลเด็กในช่วงเย็นหลังเลิกเรียนจนกระทั่งถึงเวลาที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองกลับถึงบ้านในตอนหลังเลิกงานแล้ว

ความจริงแล้วการที่เด็กได้เข้าไปอยู่ในศูนย์เด็กหรือโรงเรียนอนุบาล จะเป็นวิธีการที่ดีที่สุดแทนการเลี้ยงดูของพ่อแม่ แต่ก็ยังมีอีกเป็นจำนวนมากที่ส่งเด็กไปยังสถานรับเลี้ยงเด็กหรือบ้านที่รับดูแลเด็ก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพ่อแม่มีความรู้สึกว่าลูกของตนจะได้รับการดูแลและเป็นส่วนตัวดีกว่าไปที่ศูนย์เด็กหรือโรงเรียนนั่นเอง

7. สโมสรแม่และเด็ก เป็นสถานที่ที่ได้จัดขึ้นโดยเฉพาะสำหรับแม่และเด็ก สถานที่นี้แม่ทั้งหลายสามารถลดความเครียดจากการปฏิบัติหน้าที่ในบทบาทของแม่ และยังสามารถได้สมาคมกับแม่คนอื่นที่มีหน้าที่คล้าย ๆ กัน อยู่ในสถานที่เดียวกัน ซึ่งจะทำให้ได้รับประโยชน์ต่าง ๆ มากขึ้น เช่นการพูดคุยเกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก ปัญหาของลูก ๆ การแก้ปัญหารวมทั้งช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างแม่และเด็กด้วย

ขนาดของกลุ่มขึ้นอยู่กับขนาดของสถานที่ แต่ไม่ควรจะเป็นกลุ่มใหญ่เกินไป ผู้นำกลุ่มควรเป็นบุคคลที่หมดภาระเลี้ยงดูลูกเล็ก ๆ แล้ว เพราะจะทำให้เกิดความคล่องตัว

8. ศูนย์เด็กในที่ทำงาน รูปแบบของศูนย์เด็กนี้ อยู่ในบริเวณที่ทำงานและเป็นสถาบันที่ให้บริการด้านการดูแลเด็ก เพื่อแบ่งเบาภาระการเลี้ยงดูเด็ก การจัดนี้สำหรับครอบครัวที่มีเด็กก่อนวัยเรียน ไม่ได้มีจุดหมายที่จะให้เด็กมีโอกาสทัดเทียมกัน เนื่องจากมีโรงเรียนอนุบาล ชั้นเด็กเล็ก และศูนย์เกิดขึ้นมากแล้ว

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดการเรียนสอนนั้นมีอยู่หลายวิธีด้วยกัน อาจจะอยู่ในรูปแบบของศูนย์หรือโรงเรียน จะใช้วิธีใดขึ้นอยู่กับผู้บริหาร และความเชื่อในการจัดการเรียนการสอน บางแห่งก็จะมีเฉพาะการเตรียมความพร้อม แต่บางแห่งอาจจะมีการเรียนเขียน อ่านไปด้วย แต่ก็มีวิธีการสอนสำหรับเด็กเล็กที่เป็นเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ ถึงการสอนแบบมอนเตสซอรี ผู้ที่เป็นตัวแบบ ก็คือ มาเรีย มอนเตสซอรี ซึ่งเคยมีประสบการณ์ และได้ทำงานกับเด็กปัญญาอ่อนมาก่อน จึงทำให้เกิดแนวคิดและเข้าใจถึงการเรียนรู้ของเด็กเหล่านี้ และเธอเองก็ได้เคยเป็นผู้อำนวยการของโรงเรียนสำหรับเด็กปัญญาอ่อนด้วย จากการที่มอนเตสซอรีได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้อำนวยการนี้ ทำให้เป็นโอกาสที่จะได้ทดลองทฤษฎีที่เธอคิดขึ้นมา

ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการที่ได้ศึกษางานของ เซแกง (Seguin) ผู้ที่ริเริ่มในการพัฒนาระบบการศึกษาสำหรับเด็กปัญญาอ่อน

มอนเตสเซอร์รอนำวิธีการที่จะให้การศึกษาแก่เด็กปัญญาอ่อนมาใช้กับเด็กที่เธอต้องไปดูแลและทำได้สำเร็จ โดยส่งเด็กอายุ 8 ปี ไปสอบกับข้อสอบของรัฐ ซึ่งเป็นการสอบกับเด็กปกติในด้านการอ่าน และเขียน ปรากฏว่าเด็กปัญญาอ่อนกลุ่มนี้ประสบความสำเร็จ โดยสามารถสอบผ่านไปได้อย่างดี จนได้รับการขนานนามว่า “สิ่งมหัศจรรย์ของมอนเตสเซอร์รอน” (จีระพันธ์ พูลพัฒน์ 2534 : 3)

กิจกรรมมุมหนังสือ

หนังสือเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับทุกคน ซึ่งมีใช้เป็นเพียงสิ่งที่ให้ความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลินเท่านั้น แต่ยังเป็นสื่อที่แสดงถึงชีวิตในแง่มุมต่างๆ เราสามารถที่จะรู้ว่าเด็กมีความสามารถมากน้อยเพียงใด ดูได้จากหนังสือที่เขาอ่าน และความเข้าใจเนื้อหาของหนังสือนั้น

หนังสือสามารถให้ความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลินแก่เด็ก ถ้าเป็นหนังสือที่มีรูปภาพจะทำให้เด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ สามารถเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น เนื่องจากถ้าเป็นหนังสืออ่านอาจจะทำให้เด็กไม่เข้าใจ แต่ถ้าเป็นหนังสือภาพจะแสดงให้เห็นได้ชัดเจนกว่าหนังสือที่ดีสำหรับเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ในวัยนี้ ควรจะเน้นที่รูปภาพ และคำอธิบายประกอบเพียงเล็กน้อย

การจัดมุมหนังสือที่ดี ควรจัดไว้ให้เด็กมีโอกาสเลือกหนังสือที่เขาพอใจ และต้องการอ่าน มันทนา เกศวิศาล (2535 : 180 – 181) ได้กล่าวถึงมุมหนังสือที่ดีควรมีลักษณะดังนี้

1. ควรจัดมุมหนังสือไว้ในที่เงียบสงบ ห่างจากสิ่งที่รบกวนให้มากที่สุด ถ้าสามารถจัดแยกออกจากห้องอื่น ๆ ได้จะเป็นการดียิ่ง ในกรณีที่จัดเป็นห้องหนึ่งต่างหากนี้ ควรปิดประตูไว้ครึ่งหนึ่ง ไม่ควรปิดหรือเปิดไว้อย่างเต็มที่และที่ประตูทางเข้าควรติดรูปภาพใหม่ ๆ ที่มีสีสันสวยงาม และดึงดูดความสนใจของเด็ก ๆ เป็นการเชิญชวนให้เข้าไปในห้องนี้ ภายในห้องควรมีรูปภาพติดไว้อย่างสวยงาม และถ้าเป็นไปได้ เราอาจจัดมุมหนังสือให้มองดูแล้วสดชื่น โดยการปูเสื่อหรือพรมสีสวย ๆ มีหมอนอิง หรือหมอนรองพิงที่มีลายต่าง ๆ ของเหล่านี้นอกจากประดับห้องให้สวยงามและเด็กได้ใช้ประโยชน์แล้วยังช่วยลดเสียงดังได้ด้วย

2. หนังสือที่จัดไว้ให้เด็กอ่าน จะต้องจัดวางให้เห็นปกอย่างชัดเจน เด็กต้องมองเห็นหน้าปก ภาพประกอบและตัวหนังสือชื่อเรื่อง เพื่อที่เขาจะได้เลือกตามใจชอบ การเก็บหนังสือไว้ในตู้หรือกล่องนั้นจะไม่ก่อให้เกิดประโยชน์สำหรับเด็กเลย เพราะสำหรับเด็กแล้ว หนังสือที่อยู่ในกล่องหรือในตู้ซึ่งเห็นเพียงสันปก เด็กจะไม่สนใจที่จะเลือกหยิบมาอ่าน แต่การจัดให้เด็กได้เห็นภาพหนังสือเต็มหน้า เห็นชื่อเรื่องและภาพหน้าปกที่สวยงามเท่านั้นที่จะเชิญชวนให้เด็กเข้ามาเลือกหา หยิบมาอ่านหรือเปิดดูภาพ

ชั้นวางหนังสือที่สร้างขึ้นนี้ เป็นชั้นวางหนังสือที่แข็งแรงและสามารถเคลื่อนที่นำไปวางที่ใดก็ได้ ประกอบด้วยชั้น 2 ชั้น มีบานพับเชื่อมให้ติดกัน เพื่อพับเก็บเข้าหากันได้ และมีห่วงสำหรับใส่กุญแจด้วย ในการเก็บเช่นนี้จะทำให้ไม่เปลืองเนื้อที่และเมื่อเด็กเลิกอ่านแล้ว หนังสือก็ไม่สูญหาย

3. หนังสือที่จัดไว้ที่ชั้นวางหนังสือ ควรจะมีสีสัน ไม่ฉีกขาด มองดูสะอาด น่าจับต้องมุมหนังสือจะไม่นำดูและไม่นำเข้าไปนั่งอ่านหนังสือ ถ้ามีสิ่งสกปรกหรืออะไรก็ตามที่มองดูแล้วทำให้เกิดความรู้สึกว่ามุมนี้รุงรัง ดังนั้นในการจัดมุมหนังสือของเด็ก ถ้ามีแต่หนังสือที่ฉีก ๆ ขาด ๆ สกปรกมอมแมม วางไว้ให้เด็กอ่าน เด็กจะไม่อยากเข้าไปนั่งและหยิบอ่าน ฉะนั้นในกรณีนี้ผู้ควบคุมศูนย์ควรจัดวางให้เด็กดูแลความสะอาดและความเป็นระเบียบของหนังสือดังกล่าว ถ้าเด็กพบว่าหนังสือเล่มใดขาดและควรซ่อม ก็จะจับแยกออกมา ถ้าเห็นว่าเบาะรองนั่งสกปรกก็ควรจะบอกพี่เลี้ยงให้นำไปซัก พร้อมกันนั้นรูปภาพหรือโปสเตอร์ที่ติดไว้ประดับมุมห้องให้สวยงาม ควรมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เป็นประจำ เพื่อให้มุมนี้เป็นที่ดึงดูดความสนใจของทุกคน

4. ควรมีครูพี่เลี้ยงอยู่ที่มุมหนังสือด้วย ทั้งนี้เพราะเด็กบางคนจะไม่เข้าไปอ่าน ถ้าไม่มีผู้ใหญ่อยู่ด้วย ซึ่งผู้ใหญ่อาจนั่งอ่านหนังสือหรือให้คำแนะนำในการเลือกหนังสือ ถ้าเด็กต้องการคำแนะนำ ดังนั้นมุมหนังสือเด็กที่จัดเอาไว้ก็ควรมีอะไรที่พอจะดึงดูดผู้ใหญ่บ้างเช่นกัน เช่น มีเก้าอี้ที่นั่งสบาย ๆ เตี้ย ๆ เพื่อที่จะอยู่ใกล้กับเด็กให้มากที่สุด

การเลือกหนังสือ

หนังสือสำหรับเด็กมีมากมายหลายชนิด แต่ละชนิดก็มีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน ดังนั้นการเลือกหนังสือจึงควรเลือกเพื่อให้เกิดการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ สำหรับเด็ก หรือตรงกับความต้องการของเด็ก ข้อเสนอแนะในการเลือกหนังสืออาจจะมีได้ดังนี้

1. หนังสือที่ทำให้เด็กเข้าใจง่าย คือเมื่อเด็กได้ดูและอ่านแล้วสามารถเข้าใจเรื่องราวได้โดยไม่ยากนัก อาจเป็นที่รูปภาพหรือตัวหนังสือตัวโต ๆ หนังสือควรมีเนื้อหาและเรื่องราวที่ไม่ซับซ้อน ยอกย้อนไปมา หนังสือประเภทนี้ควรมีรูปภาพใหญ่ มีสีสันงดงาม
2. หนังสือที่ช่วยให้เด็กเข้าใจตัวเองได้ คือ เมื่อเด็กดูและอ่านแล้วสามารถเปรียบเทียบเรื่องราวในหนังสือกับภาพ ชื่อหนังสือกับสภาพชีวิตประจำวันของตนได้ ซึ่งอาจจะเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว สัตว์เลี้ยง นิทานอีสป หรือกระต่ายกับเต่า ฯลฯ
3. หนังสือก็สามารถปลอบประโลมใจ เพื่อคลายความทุกข์ของเด็กได้ เป็นหนังสือที่สามารถปลอบใจเด็กที่มีความทุกข์ในชีวิตประจำวัน สามารถเกิดความหวัง และเป็นการปลอบประโลมใจเด็กให้มีความหวังขึ้นมาบ้าง เช่น ปลาบู่ทอง, ซินเดอเรลล่า ฯลฯ
4. หนังสือสอนเด็ก เป็นหนังสือที่สามารถสอนเรื่องราวต่าง ๆ ให้แก่เด็กได้ ซึ่งบางครั้ง พ่อ-แม่ อาจจะไม่สอนเด็กแต่เด็กไม่เชื่อฟัง หนังสือนี้สามารถสอนเด็กได้เอง เช่น หนังสือเกี่ยวกับการแปรงฟันแล้วฟันจะไม่ผุ หนังสือเกี่ยวกับความพยายามของสัตว์ เช่น มดสร้างรัง เป็นต้น

เกม

เกมเป็นกิจกรรมการเรียนการสอน รวมถึงการเล่นเพื่อช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ผักตบชား สนุกสนาน เพลิดเพลิน อาจจะมีกฎกติกาเพื่อให้การเล่นเกมนั้นอยู่ในขอบเขต การนำเกมการเล่นมาใช้ประกอบการสอนนั้น การจะมีขอบเขต มีข้อกำหนดบางอย่าง ซึ่ง อัจฉรา ชิวพันธ์ (2536 : 4 – 5) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

1. การเล่นต้องมีส่วนช่วยให้ความมุ่งหมายของการสอนนั้นสัมฤทธิ์ผล
2. การเล่นต้องช่วยฝึกฝนทบทวนบทเรียน
3. การเล่นต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์ และเห็นคุณค่าในการเรียน
4. ถ้าเป็นการเล่นใหม่ๆ ครูต้องให้เด็กเข้าใจความมุ่งหมายและวิธีการเล่นอย่างชัดเจน
5. ในการเล่นแต่ละครั้ง ครูจะต้องเน้นให้ผู้เรียนเล่นตามกฎเกณฑ์หรือระเบียบที่วางไว้ และสาธิตการเล่นที่ถูกต้องให้ผู้เรียนดู
6. กำหนดเวลาในการเล่นไว้ให้แน่นอน

7 ในการแบ่งหมู่แข่งขัน ครูควรจัดคละกันระหว่างเด็กที่เรียนเก่งและเรียนอ่อนเพื่อฝึกให้รู้จักช่วยเหลือกันและเกิดกำลังใจในการเล่น

8. ครูต้องมีส่วนเน้นในเรื่องความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา ความร่วมมือกันและการมีส่วนร่วมในกิจกรรม

9. ในการวัดกิจกรรมการเล่นประกอบการสอน ครูควรให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดอุปกรณ์ประกอบการเล่น

10. การเล่นเกมมีวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ควรจัดเก็บไว้เป็นชุดตามชนิดของการเล่น การนำเกมมาใช้ในการเรียนการสอน จะมีประโยชน์อย่างมากต่อเด็ก ยิ่งเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ มักจะชอบกิจกรรม ความสนุกสนาน ซึ่งบางครั้ง เด็กไม่สามารถจะจดจำหรือเรียนรู้ได้ การเล่นเกมจะช่วยให้เด็กได้เข้าใจดียิ่งขึ้นรวมทั้งช่วยฝึกการออกกำลังกาย ช่วยเสริมทักษะพื้นฐาน รู้จักความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และยังช่วยให้ครูได้เห็นพฤติกรรมของเด็กได้อย่างชัดเจน

จากการวิจัยของ จินตหรา เตชะทักษิณพันธ์ (2533 : 64 – 67) พบว่าการใช้เกมฝึกความสามารถในการปฏิบัติตามคำสั่งสำหรับเด็กปัญญาอ่อนที่มีระดับเชาวน์ปัญญา 50 – 70 อายุ 5 – 6 ปี กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน โดยใช้เกมฝึกการปฏิบัติตามคำสั่ง ฝึกเด็กตามคู่มือฝึกปฏิบัติตามคำสั่งโดยใช้เกมและทดสอบหลังการทดสอบ นำมาเปรียบเทียบพบว่า เด็กสามารถฟังและจับใจความของประโยคคำสั่งได้ครบถ้วนมากขึ้น และปฏิบัติตามคำสั่งได้ดีขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิจิตา บุญฤทธิ์ (2540 : 47) เปรียบเทียบกันระหว่างการสอนเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ โดยใช้คู่มือครูของกรมวิชาการกับการสอนแบบใช้เกมประกอบ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบใช้เกมประกอบสูงกว่านักเรียน ที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .08

นอกจากนี้การวิจัยของ นิธิมา หาญมานพ (2541 : 56) พบว่า ชุดการสอนคำศัพท์ด้วยเกม มีประสิทธิภาพมากกว่าการสอนแบบธรรมดา ซึ่งเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนใช้เกมประกอบ พบว่าผลสัมฤทธิ์ในการใช้คำศัพท์หลังการสอนสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จะให้เห็นได้ว่า เกมเป็นกิจกรรมสำคัญอย่างยิ่งสำหรับเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ ซึ่งอาจจะสำคัญมากกว่าเด็กปกติ การใช้เกม และกิจกรรมต่าง ๆ ประกอบในการเรียนการสอน จะช่วยให้เด็กเหล่านี้ได้เกิดการเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ มากขึ้นกว่าการสอนแบบทั่ว ๆ ไป และยังช่วยให้เขาได้พัฒนาในด้านต่าง ๆ มากขึ้นกว่าเดิม แต่การใช้เกมนั้น ครูต้องคำนึงถึงอุปกรณ์การเล่นต่าง ๆ ต้องให้เหมาะสมกับเด็ก คอยดูแลแนะนำให้ทำตามกฎ

กติกากา การเล่นเกม กติกากา การเล่นเกมควรเป็นเกมที่ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนมากนัก แต่ถ้า
แน่นอนที่สุดคือให้เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหาของการเรียน

การจัดการศึกษา สำหรับเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ในวัยก่อนเข้าเรียนนั้น เด็ก
อาจจะมีอายุมากกว่าเด็กปกติ โดยทั่วไป เช่น เด็กปกติอายุประมาณ 7 ปี ต้องเรียนอยู่ใน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แต่สำหรับเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ในวัยเดียวกันอาจจะต้องอยู่ที่
ศูนย์เด็กเล็ก หรือในระดับอนุบาล เนื่องจากระดับสติปัญญา และพัฒนาการด้านต่าง ๆ ยัง
ไม่ถึงระดับอายุ 7 ปี อาจจะพัฒนาได้เพียงสองในสาม หรือครึ่งหนึ่งของเด็กปกติ ดังนั้น
ถึงแม้เด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ อายุ 7 – 8 ปีแล้ว แต่ยังต้องเรียนอยู่ในระดับอนุบาล ในการ
จัดการศึกษาสำหรับเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้นั้น การเตรียมความพร้อมในระดับอนุบาลถือ
ว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ซึ่งจะช่วยให้เขาได้มีความพร้อมเพื่อจะได้เข้าเรียนในระดับ
ประถมศึกษาได้

การจัดการเตรียมความพร้อมของเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้นั้นต้องมีความแตกต่าง
จากเด็กปกติ เพราะเด็กยังไม่สามารถที่จะเรียนรู้ได้เท่าที่ควร สิ่งที่จะต้องเน้นคือพัฒนาการ
ด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความพร้อม เช่น

1. จัดประสบการณ์เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านร่างกาย เพื่อให้กล้ามเนื้อ
ต่าง ๆ มีการพัฒนาที่ดีขึ้น โดยเฉพาะเกี่ยวกับทักษะการเคลื่อนไหว ซึ่งจะนำไปสู่ทักษะอื่น ๆ
เช่น การกินอาหาร แต่งตัว เข้าห้องน้ำได้ด้วยตนเอง มีทักษะที่ดีในการเข้าสังคม ทั้งที่บ้าน
และโรงเรียน รู้จักการร่วมกิจกรรมกับเพื่อน เพื่อให้เกิดการปรับตัว และยังช่วยให้
อวัยวะส่วนต่าง ๆ ทำงานประสานกันได้ดียิ่งขึ้น

2. จัดประสบการณ์เพื่อให้เกิดพัฒนาการทางด้านสติปัญญา เพื่อฝึกให้รู้จักคิด
หาเหตุผล ต้องไม่มีการเร่งรัดในตัวเด็ก แต่สิ่งสำคัญคือการให้กำลังใจเพื่อให้เด็กเกิด
การอยากจะทำ สื่อย่างต่าง ๆ มีความสำคัญอย่างมาก ที่จะทำให้เด็กได้เกิดการเรียนรู้
และพัฒนาการทางด้านนี้ ต้องเป็นสื่อที่น่าสนใจ สะดุดตา ทำให้เกิดความสนใจได้นาน
เด็กจะได้เรียนรู้จากการสังเกต สัมผัส และลองผิดลองถูก

3. จัดประสบการณ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาการทางด้านสังคม เพื่อให้เด็กรู้จัก
การเข้าสังคม ทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน โดยเฉพาะการคบเพื่อนทั้งในและนอกห้องเรียน ได้
เรียนรู้ลักษณะและการแสดงออกทางอารมณ์ของบุคคลอื่น รู้จักควบคุมตนเอง เพื่อให้เกิด
การยอมรับจากเพื่อน ซึ่งจะทำให้เขาเองรู้สึกภูมิใจว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในโรงเรียน
รวมทั้งที่บ้าน และชุมชน

4. จัดประสบการณ์เพื่อให้เกิดการพัฒนาการทางด้านอารมณ์ โดยเฉพาะเมื่อ
เด็กต้องมาเข้าโรงเรียนใหม่ ๆ อาจจะทำให้เกิดความวิตกกังวล หรือความเครียด ซึ่งจะทำ

ให้ขาดความยับยั้งชั่งใจ เช่น ร้องไห้ ตะโกน หลบหน้า ฯลฯ ครูควรต้องเป็นผู้ดูแลที่ดี เพื่อให้อารมณ์ต่างๆ นี้อายไป ทำให้เด็กได้มีการพัฒนาการทางด้านอารมณ์ที่ดีและรู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง

การจัดประสบการณ์ด้านต่าง ๆ ให้แก่เด็กนั้นไม่จำเป็นที่จะต้องจัดตามรูปแบบการเรียนการสอนเสมอไป กิจกรรมอื่น ๆ ก็สามารถสร้างเสริมประสบการณ์ต่าง ๆ ให้แก่เด็กได้ แต่กิจกรรมนั้น ๆ ควรจะช่วยในการสร้างเสริมประสบการณ์ให้แก่เด็กได้หลาย ๆ ด้าน เช่น กิจกรรม การเล่น

การจัดกิจกรรมการเล่น

การเล่น หมายถึง การที่เด็กสร้างประสบการณ์ให้กับตนเองเพื่อเรียนรู้ และรับรู้สิ่งแวดล้อม รวมทั้งสิ่งที่ไม่มีการสอนเขาได้ การเล่นจะทำให้เด็กสามารถปรับตัวและเปลี่ยนแปลงความคิดความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม เพื่อให้ตรงกับความเป็นจริงรอบ ๆ ตัว การเล่นเป็นความจำเป็นหรือมีความสำคัญมากสำหรับเด็กเท่า ๆ กับการทำงาน ซึ่งเป็นความจำเป็นหรือมีความสำคัญมากสำหรับผู้ใหญ่ เพราะอันที่จริงแล้วการเล่นก็คือการทำงานของเด็กนั่นเอง (ประภาพรรณ สุวรรณสุข และ เลขา ปิยะอัจฉริยะ 2538 : 611)

การเล่น หมายถึง กิจกรรมหรือการกระทำที่เด็กแสดงออกตามความต้องการทางธรรมชาติ ซึ่งเป็นการทำงานของเด็ก และเป็นวิธีการที่เด็กจะสร้างประสบการณ์ให้กับตนเอง เพื่อรับรู้ และเรียนรู้สิ่งแวดล้อม การที่เด็กได้เล่นจะทำให้เขาสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสม และเกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตามสภาพความเป็นจริง (กริ่ง บำรุงชีพ 2542 : 188)

พอจะกล่าวได้ว่า การเล่นเป็นธรรมชาติของเด็กโดยทั่วไป ซึ่งสามารถที่จะทำให้เกิดพัฒนาการด้านต่าง ๆ ได้ และเกิดการเรียนรู้ที่ดีต่อเด็ก

การเล่นของเด็กจะมีลักษณะเฉพาะตามวัย แต่สำหรับเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้อาจจะดูเหมือนว่าอายุมากแล้วแต่ชอบเล่นอะไรแบบต่าง ๆ เนื่องจากพัฒนาการทางสติปัญญาช้ากว่าปกติ การเล่นของเขาจึงเป็นกิจกรรมที่ต่ำกว่าอายุจริง เช่น เด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ อายุ 8-10 ปี อาจจะชอบการเล่นแบบเด็กปกติอายุ 5 ปี

ในระยะแรก ๆ จะเริ่มเล่นโดยใช้การเคลื่อนไหวทางประสาทสัมผัส เช่น ค้ำเขย่า ต่อไปก็จะพัฒนาขึ้นไป เป็น การจับ อุ้ม ซึ่งการเล่นนี้อาจจะเล่นไม่มีพิธีรีตอง หรืออาจจะอยู่ในการดูแลควบคุมของครู แต่ระยะแรก ๆ นั้นจะเป็นลักษณะการเล่นซึ่งเป็นไป

ตามธรรมชาติและไม่มีแบบแผน เด็กจะเล่นอะไรขึ้นอยู่กับความต้องการของเด็กหรือสิ่งที่มีอยู่ ถ้าเป็นการเล่นนอกห้องอาจจะเป็นลักษณะที่ต้องออกกำลังกาย เช่น การวิ่ง กระโดด การปีนป่าย เป็นต้น บางครั้งการเล่นของเด็กอาจจะเป็นการเลียนแบบสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เด็กชอบ หรือคุ้นเคย เด็กมักจะชอบเลียนแบบกิจกรรมของผู้ใหญ่ หรืออาจใช้บทบาทสมมติ เช่น เป็นครู พ่อ – แม่ ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นการสะท้อนถึงสภาพแวดล้อม และเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันของเด็ก ที่ได้พบเห็นมา และจะเป็นการสะท้อนภาพเพื่อให้ผู้ใหญ่ หรือครูได้เข้าใจเขายิ่งขึ้น

การเล่นเกม เป็นกิจกรรมหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กได้เข้าสังคมกับเพื่อนฝูง ซึ่งจะช่วยให้เขาได้รับความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ทำให้ได้เรียนรู้กฎกติกาของการเล่น กฎเกณฑ์ของสังคมอันจะส่งผลให้เด็กได้รู้จักการปรับตัวให้เข้ากับสังคมเพื่อนฝูงได้ดี

การเล่นของเด็กนั้นต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น สุขภาพ เพศ สภาพแวดล้อม อุปกรณ์ ฯลฯ

สุขภาพ ถ้าเด็กมีสุขภาพดี มักจะมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับการเล่นมากกว่าเด็กที่สุขภาพไม่ดี เด็กอาจจะวิ่งไล่จับ เล่นชิงช้า เล่นบอลสี ฯลฯ ถ้ามีสุขภาพแข็งแรงดี แต่สำหรับเด็กที่สุขภาพไม่ค่อยดี หรือต้องมีการเฝ้าระวังรักษาอยู่เป็นประจำ อาจจะเล่นกิจกรรมที่ง่ายในห้องเรียน ที่ไม่ต้องใช้กำลัง

เพศ เด็กชายและเด็กหญิง จะมีการเล่นที่ค่อนข้างแตกต่างกัน โดยปกติเด็กชายมักจะชอบการเล่นที่ใช้กำลัง แต่เด็กหญิงมักจะเล่นพวกตุ๊กตา หม้อข้าวหม้อแกง แต่บางอย่างอาจจะเล่นด้วยกันได้เช่น เกมการนับ การตบลิ้น ฯลฯ

กิจกรรมการว่ายน้ำ

เป็นทั้งกีฬาและกิจกรรมที่จะช่วยเสริมสร้างสุขภาพของทุกคนให้สมบูรณ์แข็งแรง ในต่างประเทศได้มีการฝึกการว่ายน้ำ ตั้งแต่ในวัยทารกจนถึงผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถจะช่วยฟื้นฟูสมรรถภาพให้กับทุกคนได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะคนปกติ คนที่เจ็บป่วย ผู้สูงอายุ รวมทั้งคนพิการ

สำหรับเด็กปัญญาอ่อนเรียนได้ ก่อนวัยเรียนหรือระดับอนุบาลนี้ ถ้ามีการฝึกว่ายน้ำจะทำให้เกิดการฟื้นฟูสมรรถภาพได้เป็นอย่างดี ซึ่งปกติเด็กเหล่านี้จะมีสุขภาพร่างกายไม่ค่อยดีนัก การทำงานของอวัยวะต่าง ๆ เช่น ตา แขน ขา มือ ยังไม่ค่อยสัมพันธ์กัน ลักษณะกล้ามเนื้อยังไม่แข็งแรง การสอนว่ายน้ำจะทำให้กล้ามเนื้อทุกระบบมีการ

พัฒนามากขึ้น การทำงานของอวัยวะส่วนต่าง ๆ ประสานกัน รวมทั้งการเคลื่อนไหวจะมีการพัฒนาที่ดีขึ้นตามลำดับ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่น ๆ ต่อไป การฝึกการว่ายน้ำนี้คงจะต้องอาศัยระยะเวลาที่นานกว่าปกติ ต้องใช้เทคนิคในการสอนมากเป็นพิเศษ ผู้สอนเองควรมีทักษะที่ดี มีจิตวิทยาในการสอนเพื่อช่วยให้เด็กเกิดความสุขสนุกสนาน พอใจ และเชื่อมั่นในการที่จะร่วมกิจกรรมนี้โดยไม่กลัว เบื่อหน่าย หรือขาดความสุข ตัวเด็กเองก็ต้องมีสุขภาพร่างกายที่ดี ไม่มีโรคติดต่อ การสอนว่ายน้ำนี้จะมีประโยชน์ต่อตัวเด็ก ครอบคลุม สังคม และชุมชนด้วย

ดนตรีและกิจกรรมเข้าจังหวะเป็นกิจกรรมที่เด็กปัญญาอ่อนเรียนได้สนใจมาก และให้ความสนใจเป็นพิเศษ โดยเฉพาะกิจกรรมที่ให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน รวมทั้งการกระโดดโลดเต้นเพื่อให้เข้ากับจังหวะและดนตรี ถ้าครูเล่นดนตรีเป็นสามารถจะนำดนตรีมาใช้ในการเรียนการสอนได้ หรืออาจใช้เทป เครื่องดนตรีต่าง ๆ ที่ใช้เคาะจังหวะ ถ้าครูไม่สามารถเล่นดนตรีได้

เด็กปัญญาอ่อน มักจะชอบดนตรีและกิจกรรมค่อนข้างมาก นอกเหนือจากให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และยังสามารฝึกสิ่งต่าง ๆ ให้เด็กอีกคือ ความกล้าแสดงออก คือสามารถเล่นร่วมกับเพื่อนได้ และพร้อมที่จะเป็นผู้นำ การฝึกความจำคือจำจังหวะดนตรี จำท่าทางการเต้นกิจกรรม ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตาม ซึ่งขึ้นอยู่กับกิจกรรม อาจจะผลัดกันเป็นผู้นำและผู้ตาม นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้จังหวะ เช่น จังหวะดนตรี จังหวะการเต้น เรียนรู้การฟังสัญญาณ เช่น เคาะไม้แล้วเปลี่ยนจังหวะ ฯลฯ

ประเภทของกิจกรรมเข้าจังหวะนั้นอาจจะแบ่งได้ เช่น

1. กิจกรรมเคลื่อนไหวอยู่กับที่ เช่น การกระโดด การหมุน ฯลฯ
2. การเคลื่อนไหวที่เคลื่อนที่ เช่น เดิน ก้าว ฯลฯ
3. การเคลื่อนไหวที่มีอุปกรณ์ เช่น ตีไม้แล้วเดิน 1 ก้าว การเดินตามเส้น ฯลฯ
4. การเคลื่อนไหวประกอบจังหวะ เช่น เก้าอี้ดนตรี
5. การเคลื่อนไหวประกอบเพลง เช่น รำวง

สภาพแวดล้อม โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมที่บ้านจะส่งผลถึงกิจกรรมการเล่นที่โรงเรียน เช่น เด็กที่มีบริเวณบ้านกว้างขวาง มักจะชอบเล่นในสนาม ออกกำลังกายหรือวิ่งเล่น เมื่อมา โรงเรียนเด็กมักจะชอบเล่นในสนามหรือนอกห้องเรียนมากกว่า แต่สำหรับเด็กที่มีบริเวณบ้านน้อย มักจะเล่นอยู่ในบ้าน จะเป็นกิจกรรมที่ไม่ค่อยได้ออกกำลังกาย เมื่อมาโรงเรียนก็มักจะเล่นอยู่ในห้องมากกว่าจะไปเล่นในสนาม

อุปกรณ์ คืออุปกรณ์การเล่นและของเล่น ซึ่งจะทำให้เด็กได้มีโอกาสในการเล่นมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งภายในและนอกห้องเรียน ถ้าโรงเรียนใดมีสนามที่กว้างขวาง มีอุปกรณ์

การเล่นในสนามมากจะทำให้เด็กมีโอกาสดำเนินเพื่อพัฒนาการทางร่างกาย และสุขภาพ มากยิ่งขึ้น แม้กระทั่งอุปกรณ์การเล่นในห้องเรียน ซึ่งควรจะมีความพอที่จะให้เด็กได้เล่น อาจจะเป็นอุปกรณ์ที่ส่งเสริมการพัฒนาการทางกล้ามเนื้อ เช่น ดินน้ำมัน กะบะทราย ฯลฯ หรือส่งเสริมด้านสติปัญญา และความคิดสร้างสรรค์ เช่น บล็อกต่อ ตัวต่อ ฯลฯ

อุปกรณ์การเล่นต่าง ๆ ของเด็ก ควรจะทนทาน แข็งแรง ราคาประหยัด และ ก่อให้เกิดพัฒนาการหลายด้าน ควรจะใช้การได้ดี คุ่มค่า ต้องคำนึงถึงความปลอดภัย สำหรับเด็กคือไม่แหลม ไม่คม ไม่เป็นอันตรายต่อเด็ก ถ้าเป็นไปได้ การเล่นกิจกรรมต่าง ๆ นอกห้องเรียนถ้าอยู่ในการดูแลของครู จะทำให้เกิดความปลอดภัยมากยิ่งขึ้น บริเวณที่ จะจัดให้เด็กได้เล่น ภายนอก ควรจะจัดออกเป็น 2 ส่วน คือบริเวณที่ลาดคอนกรีต และ บริเวณที่เป็นสนามหญ้า ในฤดูฝนเด็กจะเปียกแฉะและเปราะเปื้อนถ้าลงไปเล่น แต่เวลาหกล้มจะไม่เป็นอันตรายมากนัก เพราะมีหญ้ารองรับ ทำให้เกิดความนุ่มนวล แต่สำหรับสนาม ที่เป็นคอนกรีต เด็กจะไม่เปื้อนเปราะในทุกฤดูกาล แต่ถ้าพลาดเกิดการพลัดตกหกล้ม ศีรษะอาจจะแตก เป็นแผลหรือแขนขาอาจจะหักได้ การจะจัดบริเวณให้เด็กเล่นจึงควร จะพิจารณาถึงเรื่องอุบัติเหตุด้วย

การเลือกเครื่องเล่น

เครื่องเล่นที่ทำขึ้นสำหรับออกกำลังกายนั้นราคาค่อนข้างแพง ดังนั้น การใช้ ต้องให้คุ้มค่า ของเล่นบางชิ้นอาจจะต้องดัดแปลงให้ใช้ได้หลาย ๆ รูปแบบ แต่บางชนิดก็ ใช้ได้เพียงอย่างเดียวและใช้เนื้อที่มาก เช่น ซิงช้าเป็นอุปกรณ์การเล่นในสนาม ควรจะจัด ได้มากพอสมควร เพราะเด็กจะเล่นได้ทีละคน อาจจะมีการแย่งกันเล่นบ้าง หรืออุปกรณ์ สำหรับปีนป่ายที่มีลักษณะคล้ายบันไดพาดเป็นแนวนอนอยู่บนโครงสี่เหลี่ยม 2 อัน ที่ เรียกว่าบันไดลิง เครื่องเล่นนี้สามารถเล่นได้หลายรูปแบบ และได้ครั้งละหลาย ๆ คน บาง คนอาจจะห้อยโหนโยนตัวกัน บางคนก็ไต่ขึ้นทรงตัว หรืออาจจะปีนป่ายอยู่ที่โครงสี่เหลี่ยม นั้นได้ ในบางครั้งเราสามารถหาวัสดุที่มีอยู่บ้างแล้ว นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ เช่น บันได เก้าแต่ยังแข็งแรงทนทานก็นำมาดัดแปลงเป็นบันไดลิงได้ หรือถ้ามีตาข่าย เชือก และมี ต้นไม้ใหญ่ก็นำตาข่ายมาขึงไว้ที่ต้นไม้ เพื่อให้เด็กปีนป่าย เด็กจะชอบและได้รับความ สนุกสนานมาก แต่ต้นไม้ที่แขวนตาข่ายเชือกไม่ควรจะสูงนัก ถ้ามีต้นไม้อาจจะต่อเป็นท่อน ให้เด็กได้มุดเล่นซ่อนหา หรือหาแผ่นไม้มาพาดบนต้นไม้ 2 ถัง ทำเป็นบาร์ทรงตัวให้เด็กได้ ฝึก เดิน และทรงตัวก็ได้เครื่องเล่นต่าง ๆ มีดังต่อไปนี้

1. เครื่องเล่นที่มีล้อ เด็กทั่ว ๆ ไปมักจะชอบเครื่องเล่นที่เคลื่อนไหวได้อยู่แล้ว โดยเฉพาะพวกประเภทรถ อาจจะเป็นจักรยาน สามล้อ รถยนต์เล็ก ฯลฯ เพราะจะทำให้เด็กรู้สึกว่าได้ทรงตัว มีการบังคับเครื่อง การผจญภัยตามที่เด็กต้องการ ซึ่งในรูปแบบของการเรียนรู้ ก็จะฝึกทักษะการทรงตัว การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การเคลื่อนไหวไปในช่องว่าง และอื่น ๆ เครื่องเล่นประเภทนี้ ควรจะอยู่ในสนามที่มีบริเวณค่อนข้างกว้างและเรียบ เครื่องเล่นประเภทนี้เด็กค่อนข้างจะชอบ แต่สามารถจะเล่นได้ครั้งละหนึ่งคน ยกเว้นมีที่ซ้อนได้ อาจจะได้สองคน ดังนั้นควรจะจัดสรรงบประมาณในการซื้อพอสมควร หรือควรจะดำเนินการจัด การเล่นให้เหมาะสมถ่างงบประมาณน้อย อาจจะใช้รถลากที่มีล้อ และสามารถมีผู้โดยสารได้ 2 – 3 คน เด็กจะเล่นด้วยกันได้ครั้งละ 3 – 4 คน ในเวลาเดียวกัน เช่น ผลัดกันนั่ง ผลัดกันลาก เด็กจะได้ทั้งความสนุกออกกำลังกาย และรู้จักการสลับสับเปลี่ยนกัน

2. เครื่องเล่นที่ทำขึ้นเอง ถึงแม้เครื่องเล่นที่ต้องซื้ออาจจะมีราคาแพง แต่เราก็สามารถที่จะประดิษฐ์ ตกแต่ง เปลี่ยนแปลงเพื่อใช้ทดแทนของที่มีราคาแพง ๆ นั้นได้ นอกจากที่กล่าวมาแล้ว คือ ตาข่ายเชือก บาร์ทรงตัวที่ใช้ถัง เรายังสามารถนำกล่องกระดาษที่ใช้แล้วมาทำประโยชน์ได้ เช่น ถังกล่องใหญ่ใส่ตุ๋น ก็อาจจะนำมาทำเป็นอุโมงค์ ให้เด็กลอดหรือนำมาทำเป็นบ้านตัดบางด้านเป็นประตู เจาะหน้าต่าง เด็กก็สามารถเล่นเป็นบ้านได้ ถังกล่องเล็ก ๆ อาจจะทำเป็นบล็อกลูกสีต่าง ๆ ให้เด็กเล่น หรือเขียนตัวเลขเพื่อให้เด็กต่อ กล่องรองเท้าอาจจะทำเป็นกล่องใส่ของ กล่องใส่กระดาษเช็ดหน้า ฯลฯ เหล่านี้ขึ้นอยู่กับความคิดแปลงของครูผู้สอนที่จะนำมาดัดแปลง ซึ่งจะทำให้เด็กได้รับความสนุกสนานเช่นกัน ได้ออกกำลังกายโดยเฉพาะบล็อกลูกสีนั้น จะช่วยฝึกด้านคณิตศาสตร์ ให้เด็กไปในตัว

3. เครื่องเล่นที่เล่นบนโต๊ะ สามารถผลิตเอง เช่น บล็อกลูก ตัวเลข หรือบล็อกสีที่กล่าวมาแล้ว อาจจะทำขึ้นมาเพื่อให้เด็กเล่นก็ได้ นอกจากนั้นยังมีการต่อรูปภาพ ภาพที่นำมาให้เด็กนั้นไม่ควรจะมีมากขึ้นเกินไป แต่ละชั้นควรจะใหญ่พอให้เด็กได้วัดถนัดมือ เด็กอาจจะเล่นคนเดียว หรือ 2 – 3 คนก็ได้ ซึ่งจะเป็นการฝึกลักษณะนิสัยให้เด็กได้เกิดความพยายาม การฝึกสายตากับมือให้ประสานกัน ฝึกการคิด

การร้อยลูกปัด คือ ร้อยให้เข้ากับเชือกหรือเข้ากับท่อนที่รองรับ หรือมีแผงลูกปัดให้เด็กนับที่ละแถว ก็เป็นเครื่องเล่นที่สนุกสนานช่วยให้เด็กได้ฝึกการใช้สายตากับมือ ฝึกนับ ฝึกคิดได้

การเล่นรูปทรง เลขาคณิต คือนำเอารูปทรงเลขาคณิตต่าง ๆ เช่น สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม วงกลม วงรี ฯลฯ นำไปใส่ในบล็อกลูกต้นแบบ ก็เป็นการฝึกการใช้สายตากับมือให้

ประสานกับการฝึกการคิด ฝึกการใช้ทักษะให้ถูกต้อง ซึ่งอาจจะเล่นคนเดียว หรือหลาย ๆ คนก็ได้

การวาดภาพ อาจจะใช้ดินสอธรรมดา หรือดินสอสี อาจจะใช้วาดจากตัวอย่าง หรือจากจินตนาการของเด็กเอง ครูไม่ควรจะเร่งให้เด็กวาด การปล่อยให้ไปตามธรรมชาติ ไม่ควรสอนให้เด็กทำอย่างนั้นอย่างนี้ เพียงแต่แนะนำเมื่อเด็กต้องการ เด็กจะได้ฝึกการคิด กล้ามเนื้อมือ ฝึกสายตากับมือให้ประสานกัน ฯลฯ

การเล่นตัดกระดาษ เป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ เด็ก ๆ จะชอบมากโดยเฉพาะเด็กหญิงจะชอบมากกว่าเด็กชาย อุปกรณ์อาจจะมีเพียงกรรไกรปลายมน และกระดาษภาพต่าง ๆ ที่มีภาพสวย ๆ แล้วนำมาตัดในสมุด เช่น ให้เด็กตัดรูปบ้านของเรา เด็กก็จะตัดรูปร่างต่าง ๆ มาติดตามที่เด็กแต่ละคนคิด หรืออาจจะเป็นบัตรอวยพรอะไรก็ได้ การตัดนี้จะช่วยในการฝึกกล้ามเนื้อของเด็ก ถ้ากล้ามเนื้อแข็งแรง และประสานกับสายตาได้ดี จะตัดรูปร่างและตรง ฝึกคิดเกี่ยวกับเรื่องที่จะทำ ฝึกการใช้ช่องว่างในการคิด ฯลฯ

การเล่นกับวัสดุธรรมชาติ

ครูจะต้องพยายามให้เด็กทุก ๆ คนได้เรียนรู้ธรรมชาติหรือสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และต้องนำมาปรับให้เด็กปรับให้เข้ากับระบบการเรียนรู้ให้ได้ วัสดุธรรมชาติเหล่านี้เป็นเครื่องเล่นที่เหมาะสมกับธรรมชาติของเด็ก บางครั้งเป็นที่ระบายอารมณ์ของเด็กได้เช่นกัน

1. การปั้นดินเหนียว เป็นกิจกรรมที่สนุกสนานสำหรับเด็กและเป็นวัสดุธรรมชาติที่หาได้ง่ายในชนบท ไม่ต้องลงทุนหรือถ้าลงทุนได้ก็สิ้นเปลืองน้อย ก่อนจะทำกิจกรรมควรจะมีผ้าพลาสติกสำหรับกันเปื้อนตัวเด็ก และพื้นหรือโต๊ะที่จะทำกิจกรรม ต้องดูด้วยว่าดินนั้นแห้งเกินไปหรือเปล่า ถ้าแห้งไปก็เติมน้ำเพื่อให้ชุ่มชื้น เด็กจะสนุกสนานกับกิจกรรมนี้มาก ครูต้องคอยระวังการเปราะเปื้อน ซึ่งเด็กอาจจะแกล้งเอาดินไปป้ายเพื่อน ๆ ครูอาจให้เด็กปั้นรูปต่าง ๆ ได้ หรือตามแต่เด็กจะปั้น กิจกรรมนี้ทำให้เด็กได้ใช้กล้ามเนื้อ มือ แขน ไหล่ คอ และจินตนาการของเด็ก ถ้าบางโรงหาดินเหนียวยาก หรือกลัวว่าจะทำให้สกปรกมากเกินไป อาจใช้ แป้งปั้นหรือที่เรียกว่า “แป้งโด” แทนได้ แม้แป้งโดจะไม่ใช่ของธรรมชาติ แต่สามารถนำมาปั้นแทนดินเหนียวได้ และปั้นได้ง่ายกว่าดินเหนียว

2. การเล่นกับทราย ทรายเป็นวัสดุธรรมชาติที่พอจะหาซื้อได้ในราคาพอสมควร การจะให้เด็กเล่นกับพื้นนั้น ควรจะจัดเตรียมพวก กระป๋อง ภาชนะพลาสติก เช่น กระป๋อง ภาชนะมีรู ท่อ ขวด ฯลฯ เอาไว้ข้างกองทรายที่ให้เด็กเล่น บางครั้งเด็กอาจจะเล่นด้วยมือ หรืออุปกรณ์อื่น ๆ เพื่อนำมาทำเป็นภูเขา ทางรถยนต์ แล้วนำรถเล็ก ๆ มาวิ่ง มีกิ่งไม้มาปัก ถ้าการเล่นทรายอยู่ในกะบะ เมื่อเล่นเสร็จ ครูควรจะฝึกให้เด็กได้รู้จักเก็บกวาด เมื่อทำกิจกรรมเสร็จ กิจกรรมเหล่านี้เด็กจะได้ทั้งการออกกำลังกาย การคิด การเลียนแบบ และความมีระเบียบวินัย ฯลฯ

สรุป

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปัญญาอ่อนก่อนวัยเรียน จำเป็นจะต้องจัดตั้งแต่ในระยะแรกเริ่มโดยการจัดเป็นศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งจะต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การเล่น และเลือกเครื่องเล่นให้เหมาะสมกับวัย และความสามารถของเด็กแต่ละบุคคล ทั้งนี้เพื่อพัฒนาความสามารถและศักยภาพของเด็กปัญญาอ่อนทุกคนที่มีอยู่ให้เต็ม ศักยภาพเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำรงชีพในชีวิตประจำวัน การเรียนการสอนและสื่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีการศึกษาและวิจัยมาช่วยให้การพัฒนาการต่าง ๆ ของเด็กดีขึ้น โดยเฉพาะเกมซึ่งเป็นกิจกรรมที่สำคัญ ซึ่งอาจจะสำคัญมากกว่าเด็กปกติ เพราะจะทำให้เด็กปัญญาอ่อนเกิดการเรียนรู้และพัฒนามากขึ้นกว่าเดิม